

Ὡς πρόξενος τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας ἀναφέρεται τῷ 1803 ὁ Paul. Ἐξ ἔσων, δὲ λέγει ὁ ἀναφέρων αὐτὸν γερμανὸς περιηγητὴς, ὁ Paul ἦτον Ἕλληγν καὶ ἀντεπροσώπευεν ἐν Πάτραις ὄχι μόνον τὴν Γερμανίαν, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἀκόμη εὐρωπαϊκὰ ἔθνη(1). Ὡς πρόξενος τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας μνημονεύεται ὁ Paul καὶ βραδύτερον τῷ 1809(2).

Ὡς ὑποπρόξενος δὲ τῆς Αὐστρίας ἀναφέρεται ὁ Κεφαλλῆγ Τζανίνης(3).

Τῆς δὲ Ρωσίας πρόξενος πρὸ τοῦ 1816 ἐχρημάτισεν ὁ Μιντσάκις(4). Τοῦτον διεδέχθη τὸ ἔτος τοῦτο ὁ Ἰθακήσιος Ἰωάννης Βλασσόπουλος, ὡς γνωστὸν ἀνὴρ φιλογενέστατος, μεγάλας παρασχὼν ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα ὡς μέλος τῆς φιλικῆς ἐταιρείας δραστηριώτατον(5).

Διὰ τὴν φιλογενειάν του διεκρίθη καὶ ὁ Νάξιος Ἰωάννης Παπαρρηγόπουλος, δεύτερος μὲν διερμηνεὺς τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ρωσικοῦ προξενείου τῷ 1813 ἐπὶ Μιντσάκη, πρῶτος δὲ μετὰ ταῦτα(6). Ἄλλον διερμηνέα τοῦ ἐν Πάτραις ρωσικοῦ προξενείου γνωρίζομεν τὸν Ἰωάννην Τσιλιάννην(7).

Πρόξενος δὲ τῆς Βενετίας μνημονεύεται ὅτι ἐχρημάτισε (τῆς Ναυπάκτου, Ἀμφίσσης, Πατρῶν μετὰ τῶν προσαρτημάτων των ὡς καὶ τῆς Ἄρτης μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων της) ὁ κόμης Καίσαρ Μεσσαλαῶς

(1) Ὁ ἀναφέρων τὸν Paul γερμανὸς περιηγητὴς εἶναι ὁ Bartholdy (2,50). Ὅπως δὲ ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ (καὶ ὁμιλεῖ ἐμπαίζων τὴν ματαιοφροσύνην τῶν Ἑλλήνων τῶν τότε, ἐπιδιωκόντων τὴν ἀντιπροσωπεῖαν τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν διὰ κανένα, ὡς λέγει, ἄλλον λόγον παρὰ ἀπὸ κενοδοξίαν), φαίνεται ὅτι ὁ Paul εἶναι Ἕλληγν, μολονότι ρητῶς δὲν λέγει τοῦτο ὁ Bartholdy. Ἄν δὲ οὗτος ἀνήκει εἰς τὸ αὐτὸ γένος μὲ τὸν Νικολῆν Πάουλον, κόνσολον ἐγκλέζον τῷ 1768 (δὲν φανερόνεται δὲ ἀκριδῶς ποῦ) δὲν ἤμποροῦμεν νὰ βεβαιώσωμεν (N. A. Βέη, ἔκφρασις κώδικος τῆς μητροπόλεως Μονεμβασίας καὶ Καλαμάτας ἐν δελτ. ἱστορ. καὶ ἔθνολ. ἔταιρ. τόμ. 6 (1903) σελ. 199).

(2) Hobhouse, 1,219.

(3) Θωμοπούλου, ἱστορία τῆς πόλεως Πατρῶν 413.

(4) Θωμοπούλου, ἱστορία τῆς πόλεως Πατρῶν, 412.

(5) Τὸν I. Βλασσόπουλον εἰδιογράφησεν ὁ A. Γούδας (βίοι παράλληλοι Ἀθηναί 1872 τόμ. 5 σελ. 181 κ. ἑ.).

(6) Καὶ τὸν Παπαρρηγόπουλον εἰδιογράφησεν, ὁ Γούδας (βίοι παράλληλοι 5, 203 κ. ἑ.).

(7) Θωμοπούλου, ἱστορία τῆς πόλεως Πατρῶν 420.

τῷ 1766 (1). Ἄν ὅμως ἤδρευεν ἐν Πάτραις δὲν λέγεται. Ὁ Μεσσαλάς φαίνεται ὅτι εἶχε τὸ ἀξίωμα τοῦ γενικοῦ προξένου ἐν Ἑλλάδι, εἶχε δὲ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του τὰ ὑποπροξενεῖα καὶ τὰ προξενικά πρακτορεῖα τῆς δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ Πελοποννήσου.

Τῷ 1782 γενικὸς πρόξενος τῆς Βενετίας εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Ρούμελην, ἐδρεύων δὲ ἐν Κυπαρισσίᾳ, ἦτον ὁ Γεώργιος Φραγκίσκου Κανδιᾶνος Ρώμας, ἔχων εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του 17 προξενικά πρακτορεῖα (2).

Τῇ 28/10 Νοεμβρίου 1800 διωρίσθη ἐν Κυπαρισσίᾳ γενικὸς πρόξενος «τῆς ρεσπούπλικας τῶν Ἰονίων νήσων ὑπὸ τῆς γερουσίας των» ὁ Ἀναστάσιος Κορνήλιος (3), ὁ ἀπὸ τοῦ 1793 διωρισμένος ὡς ὑποπρόξενος τῆς Βενετίας ἐν Νάξῳ, Πάρῳ Ἀντιπάρῳ καὶ Θήρᾳ, ὡς εἰδομεν ἀνωτέρῳ (4).

Πράκτωρ δὲ τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τῷ 1804 ἦτον ὁ Ἀναστάσιος Πασχαλόπουλος ἢ Πασχαλίγκος (5), ὁ ὁποῖος ἔλαβεν ἔπειτα καὶ τὴν ρωσικὴν προστασίαν (6). Ὁ Πασχαλίγκος ἀναφέρεται τῷ 1813 ὡς πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἐν Μεθώνῃ (7), καὶ ὡς «ὑποκόνσολος εἰς τὰ κάστρη τοῦ Μορέα βρεττανός (8). Φαίνεται δὲ ὅτι εἶχε τὴν ἔδραν του ἐν Κυπαρισσίᾳ, ἐπεξέτεινε δὲ τὴν δικαιοδοσίαν

(1) Πληροφορία Λ. Ζώη.

(2) Χιώτου, βιογραφικὸς λόγος περὶ Διονυσίου Ρώμα σελ. 9.— Γούδα βίοι παράλληλοι 4,125.

(3) Τὸ δῖπλωμα τοῦ διορισμοῦ τούτου, ἰταλιστὶ γεγραμμένον, ἀπόκειται ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς ἱστορ. καὶ ἔθνολ. ἑταιρ. ὑπ' ἀρ. 2,268. Προσυπάρχει δὲ ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν καὶ ἑλληνικὴ αὐτοῦ μετάφρασις.— Ἐγγραφοὶ τοῦ Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη ἀπὸ 15 Ἰουλίου 1819, ἐπαινετικὸν καὶ συστατικὸν περὶ τοῦ ἐξοχωτάτου ἱατροῦ κ. Ἀναστασίου Κορνηλίου, βλ. ἐν Ἑστίας τόμ. 9 (1880) σελ. 177.— Τῆς αὐτῆς οἰκογενείας πιθανώτατα ἦτο καὶ ὁ Ἰωάσαφ Κορνήλιος ὁ ἐκ Ζακύνθου, μαθητὴς Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρειος καὶ ἱεροκῆρυξ, ἐκδοὺς δὲ λόγους πανηγυρικοὺς καὶ ἐπιταφίους καὶ ἐγχειρίδιον ρητορικὸν (Ἐνετίησιν 1788), ἀποδιώσας δὲ ἐν Ζακύνθῳ περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος (Σάβα, Νεοελλ. Φιλ. 528). Ὁ Ἀναστάσιος Κορνήλιος, ἱατρός, ἐχρημάτισε καὶ μέλος τῆς φιλικῆς ἑταιρείας (Φιλήμονος δοκίμιον ἱστορ. περὶ τῆς ἑλλ. ἐπαναστάσεως 1,397).

(4) Σελ. 73.

(5) Gell, narrative, 6.

(6) Gell, narrative, 86.

(7) Turner, 1,220.

(8) Καμπόρογλου, μνημεῖα 1,249.

του καὶ πέραν αὐτῆς, ἐπὶ τῶν παραλίων δὲ κωμοπόλεων καὶ φρουρίων τῆς παρὰ τὴν Κυπαρισσίαν χώρας (1).

Ἐν Πύλῳ τῷ 1805 ὡς πράκτωρ εὐρωπαϊκῶν ἔθνῶν μνημονεύεται ὁ ἔμπορος Γεώργιος Οἰκονομόπουλος (2). Ὑποπρόξενος δὲ τῆς Ρωσίας ἐν Πύλῳ κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἐπαναστάσεως ἦτον ὁ Κωνσταντῖνος Ἰ. Βλασσόπουλος, ὁ υἱὸς τοῦ ἐν Πάτραις προξένου τῆς Ρωσίας (3).

Πράκτωρ δὲ τῆς Γαλλίας ἐν τῇ ἰδίᾳ πόλει τῷ 1797 ἦτον Ἕλληνα ἀπὸ τὴν Κεφαλληνίαν, Νικολὸς ὀνομαζόμενος (4).

Ἐν Καλάμαις ὁ πράκτωρ τῆς Ἀγγλίας περὶ τὸ 1812 ἦτον Ἕλληνα (5).

Κατὰ τι δὲ σημεῖωμα κώδικος τῆς μητροπόλεως Μονεμβασίας καὶ Καλαμάτας ὁ Γεώργιος Ἄγγελος ὁ ἐκ Πάτμου, ὁ ὑποπρόξενος τοῦ προξένου Νικολῆ Πάουλου (δὲν λέγεται ποῦ), διέτριβε τῷ 1768 ἐν Μεθώνῃ (6).

(1) Οἱ Πασχαλόπουλοι ἢ Πασχαλίγγοι (Pasqualigo) ἔχουν βενετικὴν καταγωγὴν. (Βλ. Καρόλου Hopf, Chroniques greco-romanes ἐν Βερολίῳ 1873 σελ. 374, 375, 377, 386, 387, 388, 389, ὅπου ἀναφέρονται γόννοι τῆς ἐπισήμου ταύτης οἰκογενείας).— Ὁ Ἀναστάσιος Πασχαλίγκος ἀναγράφεται καὶ ὡς μέλος τῆς ἐταιρείας τῶν φιλομούσων (Καμπούρογλου, μνημεῖα 1,219). Ὁ Ἀναστάσιος ἦτον ἀκόμη ὑποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἐν Κυπαρισσίᾳ τῷ 1825 (Swan, 1,291).

(2) Gell, narrative, 8.— Φραντζῆ, ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας τῆς ἀναγεν. Ἑλλάδος 1,399. Ὁ Φραντζῆς (ἐνθ' ἄνωτ. τόμ. 1 σελ. 127, 376, τόμ. 2 σελ. 77) ἀναφέρει τὸν Ἀναγνώστην Οἰκονομόπουλον ἐκ Γαράντζης (κώμης τοῦ σημερινοῦ δήμου Ἀνδανίας πλησίον τοῦ Διαβολιτσίου ἐν Μεσσηνίᾳ) ὡς ἐπίσημον καὶ δρῶντα ἀρχηγόν, ὁ δὲ Φιλῆμων (δοκίμιον ἱστορικὸν περὶ τῆς ἑλλην. ἐπαναστάσεως 1,211) Οἰκονομόπουλον ἐξουσιαστὴν Ναυαρίνου (πόρτου καὶ κάστρου). Καὶ εἰς τὸν κατάλογον τῶν συνδρομητῶν τοῦ Κήπου Χαρίτων τοῦ Νικοδήμου ἀγιορείτου (344) ἀναφέρεται ὁ Ἀναγνώστης Οἰκονομόπουλος.

(3) Γούδα, βίοι παράλληλοι, 5, 20.

(4) A. L. Castellan, lettres sur la Morée, l'Hellespont et Constantinople. Παρίσιοι 1820 τόμ. 3 σελ. 234.—Rouqueville, voyage en Morée 1, 15. Ὁ Rouqueville τὸν πράκτορα τοῦτον καλεῖ γραικοβενετόν, ἐκ Κεφαλληνίας, ράπτῃ δὲ τὸ ἐπάγγελμα.

(5) Hubges, 1,195 Ὡς βρεττανὸς ὑποπρόξενος ἐν Καλάμαις τῷ 1825 ἀναφέρεται ὁ Ἰγνάτιος Ἰωάννου Χατζῆ Γιαννούλης (Swan, 1,312).

(6) Τὸ σημεῖωμα ἐδημοσίευσεν ὁ Ν. Ἀ. Βέης (Ἐκφρασις κώδικος τῆς μητροπόλεως Μονεμβασίας καὶ Καλαμάτας ἐν δελτ. ἱστορ. καὶ ἔθνολ. ἔταιρ. τόμ. 6 (1903) σελ. 199).— Ἡ Μεθώνῃ ἦτον κατὰ τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα (τοῦλάχιστον περὶ τὰ μέσα αὐτοῦ) ἔδρα τοῦ γενικοῦ προξένου τῆς Γαλλίας, ἔχοντος ὑποπρόξενον ἐν Πάτραις.

Ἐν Μάνη πρόξενοι καὶ ὑποπρόξενοι δὲν ὑπῆρχον. Ὁ γενικός πρόξενος τῆς Βενετίας ἐν Μορέα ἀπέστειλεν εἰς Μάνη πληρεξούσιον, ὁ ὁποῖος εἰσέπρατε τὰ δικαιώματά του ἀπὸ τῆς βενετικῆς σημαίας. Ἀλλὰ τῷ 1776 ἐγκατεστάθη ὑποπρόξενος τῆς Βενετίας ἐν Μάνη, Μανιάτης, ὑπαγόμενος εἰς τὸν γενικὸν πρόξενον τῆς Βενετίας ἐν Μορέα (1).

Ἐν Μυστρά ἀναφέρεται ὅτι ἔζη ὀλλανδὸς βερατλῆς κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1795 (2). Ἀναφέρεται δὲ καὶ ὁ Δημήτριος Μανουσάκης ἄρχων, ὁ ὁποῖος ἦ εἶχεν ἀγγλικὴν προστασίαν ἢ ἐπεθύμει νὰ τὴν ἔχη (3). Ὁ Μανουσάκης ἦτον ἐκ τῶν ἐπιστήμων καὶ πλουσίων τῆς πόλεως ταύτης ἀρχόντων (4).

Ἐν Τριπολιτσᾷ πράκτωρ τοῦ ἐν Πάτραις προξένου τῆς Ἀγγλίας τὸ 1805 (καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος) ἦτον ὁ Γιαννετάκις (5). Ἦτο δὲ ὁ Γιαννετάκις σαράφης (6). Ἀναφέρεται δὲ ὡς ἔχων τὴν γαλλικὴν προστασίαν καὶ ὁ σαράφης Δημήτριος Παπαρρηγόπουλος, τριπολιτσιώτης (7).

Καὶ ἡ Ρωσία δὲ διетήρει πράκτορα (ἀναμφιβόλως Ἕλληνα) ἐν Τριπολιτσᾷ κατὰ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος (8).

Ἐν Κορίνθῳ προστατευόμενος τῆς ἀγγλικῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείας ἦτον ὁ Γεωργαντᾶς Νοταρᾶς, τῆς ἐπισήμου βυζαντινῆς οἰκογενείας γόνος (9), ἐν ἔτει 1766.

(Pococke, 3, 260).—Κατὰ δὲ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος γενικὰ προξενεῖα τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων εἶχε καὶ ἡ Κορώνη (Pouqueville, voyage en Morée 1, 26). Εἶδομεν δὲ ἄνωτέρω (σελ. 92) ὅτι τῷ 1782 ὁ γενικός πρόξενος τῆς Βενετίας εἶχε τὴν ἐδραν τοῦ ἐν Κυπαρισσίᾳ.

(1) Pouqueville, Voyage en Morée τόμ. 2 σελ. I.

(2) Robert Walpole, travels in various countries of the East Λονδίνον 1820 σελ. 88.

(3) Gell, narrative 326.

(4) Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μανουσάκι ἐφιλοξενήθησαν οἱ περιηγηταὶ Dodwell (2, 402) καὶ Laurent (2, 32). Ἀναγράφεται δὲ συνδρομητῆς ἐν τῷ Κήπῳ Χαρίτων Νικεδήμου τοῦ ἀγορείτου (σελ. 345) ὁ τιμιώτατος κὺρ Ἰωάννης Μανουσάκης Λακεδαιμόνιος.

(5) Leake, Travels in the Morea 1 88, 109, 126 καὶ 131.—Τὸν Τζαννετάκιον ἀναφέρει καὶ ὁ Dodwell 2, 417.

(6) Gell, Narrative 129.

(7) Leake. Travels in the Morea 1, 86.

(8) Pouqueville, Voyage en Morée 1, 55.

(9) Chandler, 3, 280.

Ἐν Ἄργει ἔζη κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος ὁ πρόκριτος Βλασσόπουλος, ἄγγλος προστατευόμενος, πλούσιος ἔμπορος, ἀπολαύων μεγάλης φήμης ἐν τῇ χώρᾳ διὰ τὴν ἀκεραιότητά του, φιλοφρονέστατος δὲ πρὸς τοὺς ἐπισκεπτομένους τὴν πόλιν ταύτην ξένους, τοὺς ὁποίους καὶ ἐφιλοξένει εἰς τὸν οἶκόν του (1).

Ἐν Ναυπλίῳ ὑπῆρχεν ἔμπορικὸς πρᾶκτωρ τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ κατὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ἐπομένου. Οὗτος ἦτον Ἕλληγ. Ἀντεπροσώπευε δὲ καὶ τὴν Ραγούζαν, τὴν Νεάπολιν, τὴν Σουηδίαν, τὴν Δανίαν, τὴν Γερμανίαν, τὴν Ρωσίαν (2).

Καὶ ἐν γένει ἐν Πελοποννήσῳ οἱ πρόξενοι τῆς Οὐγγαρίας, τῆς Νεαπόλεως, τῆς Ὀλλανδίας καὶ τῆς Βενετίας ἦσαν Ἕλληγες. Ἐπειδὴ δὲ οὐδόλως ἐφρόντιζον περὶ τῶν δυτικῶν τῆς Πελοποννήσου, ὀρθόδοξοι αὐτοὶ ὄντες, πολλὰ παράπονα ἠγείροντο κατ' αὐτῶν ὑπὸ τῶν δυτικῶν ἱερέων, ὑπ' αὐτῆς ἀκόμη τῆς Ρώμης. Ὁ μόνος δέ, ὁ ὁποῖος ἐφρόντιζε περὶ αὐτῶν, ἦτον ὁ πρόξενος τῆς Γαλλίας, τῆς προστατίδος τοῦ καθολικισμοῦ ἐν Ἀνατολῇ, ἀφοῦ μάλιστα ἦτο καὶ δυτικός (3).

Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ αἰῶνος ἀπεβίωσεν ἐν Σμύρνῃ ὁ ἐκεῖ πρόξενος τῆς Βενετίας εἰς ἡλικίαν 118 ἐτῶν. Τὴν εἰδησιν ταύτην ὀφείλομεν εἰς τὸν Τουρνεφόρτ, ὁ ὁποῖος ἐπεσκέφθη τὴν Σμύρνην τῷ 1701, καὶ ὁ ὁποῖος προσθέτει ὅτι ὁ Lupazzoli — οὗτος εἶναι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος πρόξενος τῆς Βενετίας — ἦτον Ἕλληγ (4). Καὶ ὁ Corneille le Brun, ἐπισκεφθεὶς τὴν Σμύρνην τῷ 1678 λέγει ὅτι ὁ τότε πρόξενος τῆς Βενετίας ἦτον Ἕλληγ (5). Ὀλίγα ἔτη προηγουμένως, ἦτοι τῷ 1671, ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Σμύρνην, ὁ εὐπατρίδης Chardin, ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι τότε ὁ Lupazzoli εἶχεν ἄνω τῶν 70 ἐτῶν ἡλικίαν, εἶχε δὲ πρὸ ὀλίγου νυμφευθῆ ἑλληγίδα (6).

(1) Gell, the narrative 395. The Itinerary of Greece, ἐν Λονδίῳ 1810 σελ. 69. Ὁ Βλασσόπουλος οὗτος εἶναι ἀναμφιβόλως ἄλλος ἀπὸ τὸν ἐν Πάτραις πρόξενον τῆς Ρωσίας.

(2) Pouqueville, Voyage en Morée 1,502.

(3) Σπ. δὲ Βιάζη, ἱστορικαὶ σημειώσεις περὶ τῶν δυτικῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἐπὶ τουρκοκρατίας (1718-1821) ἐν περιοδικῷ Ἄρμονία τόμ. 3 (1902) σελ. 517.

(4) Tournefort, 1,430 καὶ 2, 496.

(5) Le Brun, 36.

(6) Voyages du chevalier Chardin en Perse et autres lieux de l' Orient ἐν Ἀμστελοδάμῳ 1735 τόμ. 1 σελ. 8.

Ὅστε ὁ Lupazzoli, ὁ ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Τουρνεφόρτ ὡς ἀποθανὼν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, ὑπέργηρος, εἶναι ὁ ἴδιος πρὸς τὸν πρόξενον τῆς Βενετίας, τὸν Ἑλληνα, τὸν ἀναφερόμενον τῷ 1678 καὶ πρὸς τὸν Lupazzoli τοῦ 1671, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Chardin. Ἄν δὲ εἶναι ὁ ἴδιος καὶ πρὸς τὸν ἀνωτέρω(1) μνημονευθέντα Φραγκίσκον Lupazzoli, τὸν ὑποπρόξενον τῆς Ἀγγλίας ἐν Χίῳ τῷ 1638, δὲν γνωρίζομεν ἀσφαλῶς. Χρονολογικῶς βεβαίως τὸ πρᾶγμα συμβαδίζεται. Διότι ὁ τῷ 1638 ἐν Χίῳ ὑποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἠδύνατο νὰ εἶναι τῷ 1671 πρόξενος τῆς Βενετίας ἐν Σμύρνῃ, ἀφοῦ εἶναι βέβαιον ὅτι ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 118 κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος. Ὅτι δὲ ὁ Φραγκίσκος Lupazzoli, ὁ ἐν Χίῳ ὑποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας τῷ 1638, εἶναι ὁ ἴδιος πρὸς τὸν ἐν Σμύρνῃ πρόξενον τῆς Βενετίας Lupazzoli τοῦ 1671 καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ἔχομεν συνηγοροῦν ἔγγραφον ἀπὸ 10 Δεκεμβρίου 1661, πιστοποιητικὸν εὐχαριστήριον ὑπὲρ τοῦ Ἰωάννου Γκίζη, τὸ ὁποῖον εἶναι τοῦ Φραγκίσκου Lupazzoli προξένου Ἀνατολῆς, Μιτυλήνης καὶ Σμύρνης(2). Ἀλλὰ καὶ πάλιν τὸ πρᾶγμα πρέπει νὰ ἐρευνηθῇ.

Ἀναφέρομεν τέλος ὅτι περὶ τοῦ Lupazzoli τούτου, ζήσαντος ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας, γίνεται λόγος καὶ εἰς κώδικα τῆς μητροπόλεως Σμύρνης, τανῦν ἀποκείμενον ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς, ὡς ἔχομεν προφορικὰς ἐγκύρους πληροφορίας. Ἐστάθη δ' ὁμοίως εἰς ἡμᾶς ἀδύνατον ἔνεκα τῶν καιρικῶν περιστάσεων νὰ ἔχωμεν καὶ ἀντίγραφον τῶν εἰδήσεων περὶ τοῦ Lupazzoli τοῦ κώδικος τούτου.

Κατὰ πρότασιν τοῦ βαΐλου τῆς Βενετίας ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀσκανίου Ἰουστινιάνη γενικὸς πρόξενος τῆς Βενετίας ἐν Σμύρνῃ διωρίσθη τῷ 1712 ὁ Κεφαλλῆν Ἰάκωβος Πυλαρινός. Ἀλλ' ἔμεινε μόλις πέντε ἔτη ὁ Πυλαρινός ὡς πρόξενος. Διότι δὲν ἠρέσκετο εἰς τὸ πολυάσχολον τοῦτο ὑπουργημα. Παραιτηθεὶς δ' ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν, ὅπου ἠσχολήθη εἰς τὴν ἔρευναν τῶν κωδίκων τῆς μαρκιανῆς βιβλιοθήκης καὶ εἰς ἱατρικὰς συγγραφάς. Ὁ Πυλαρινός ἀπεδίωσεν ἐξηκοντούτης(3) τῷ 1718.

(1) Σελ. 77.

(2) Τὸ ἔγγραφον, ἰταλιστὶ γεγραμμένον, ἀπόκειται εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς ἱστορ. καὶ ἔθνολ. ἐταιρ. ὑπ' ἀριθ. 7425.

(3) Προσθήκη τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Μελετίου μητροπολίτου Ἀθηνῶν ἐν

Ἀπὸ δὲ τοῦ 1719-1750 γενικὸς πρόξενος τῆς Βενετίας ἐν Σμύρνῃ ἐχρημάτισεν ὁ ὀρθόδοξος Φραγκίσκος Χορτάτζης ἢ Χορτάκις (Cortazzi ἢ Cortacci), ἐκ τῆς γνωστῆς καὶ ἐπισήμου κρητικῆς οἰκογενείας καταγόμενος, διορισθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει βασι-
λου Καρόλου Ρουσσίνη(1). Τὸν διεδέχθη δὲ ὁ υἱὸς του Λουκάς Χορ-
τάτζης, ἀποθανὼν ἐν Σμύρνῃ τῷ 1799(2).

Πρόξενος δὲ τῶν Ἰονίων νήσων ἐν Σμύρνῃ τῷ 1808 ἦτον ὁ κό-
μης Λεονάρδος Ἀναστασίου Μερκάτης, σύζυγον ἔχων τὴν Ἐλέγκων
Βιτάλη(3).

Τῷ δὲ 1819 πρόξενος τῆς Ρωσίας ἐν Σμύρνῃ ἦτον ὁ Κεφαλλῆν
Σπυρίδων Δεστούνης(4). Καὶ εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Δεστούνης ἐξηκο-

Βιέννη τῆς Ἀουστρίας 1795 τόμ. 4 σελ. 144.— Ἀνθ. Μαζαράκη ἱερέως, βιογραφίαι
τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς νήσου Κεφαλληνίας ἐν Βενετία 1843 σελ. 134.— Σάθα,
Νεοελλ. Φιλ. 428 κ. ἐ.— Ἐπιστολὴ τοῦ Πυλαρινοῦ τῆς 9 Ἰουλ. 1712 πρὸς τὸν ἐν
Κύπρῳ πρόξενον τῆς Ἀγγλίας, ὅπως φροντίσῃ περὶ εἰσπράξεως ὀφειλομένων χρημα-
των, ἀπόκειται ὑπ' ἀρ. 7459 ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς ἱστορ. καὶ ἔθνολ. ἑταιρ.

(1) Σπ. Π. Λάμπρου, τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ βενετικὸν προξενεῖον καὶ τὸ μετὰ τῆς Μα-
κεδονίας ἐμπόριον τῶν Βενετῶν ἐν Μακεδονικῷ Ἡμερολ. 1912 σελ. 230.

(2) Ν. Κ. Χ. Κωστῆ, ἀποσπάσματα ἐκ σμυρναϊκοῦ κώδικος ἐν δελτ. τῆς ἱστορ. καὶ
ἔθνολ. ἑταιρ. τόμ. 6 (1902) σελ. 181. Πρὸς τὸν Λουκᾶν ἐπιστολὴ τῆς 26 Ὀκτωβρίου
1786 Γρηγορίου Ε' (ὄντος τότε μητροπολίτου Σμύρνης) περὶ βενετοῦ, βιάσαντος κό-
ρην ὀρθοδόξου, ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Γ. Γ. Παπαδοπούλου (τὰ κατὰ Γρηγόριον Ε' τόμ. 2
σελ. 516 κ. ἐ.).— Ἐκ τῶν ἀναφερομένων κατὰ τοὺς ὑστάτους χρόνους Χορτάκειδων
εἶναι ὁ Μιχαὴλ Χορτάκης Κρήτης, ἀναφερόμενος τῷ 1642, καὶ ὁ Φιλαδελφείας Μελέτιος
τῷ 1661 (Legrand, bibl. hell. 1, 429 καὶ 2, 130).— Ὑπογράφεται δὲ καὶ ἐν ἐγ-
γράφῳ σμυρναϊκῷ τῆς 27 Ὀκτωβρίου 1745 ὁ σιὴρ Ἀνδρέας Χορτάτζης (Ν. Κ. Χ.
Κωστῆ, τὸ ἐν Σμύρνῃ πρῶτον νοσοκομεῖον τῶν ὀρθοδόξων ἐν Ξενοφάνει τόμ. 2 (1905)
σελ. 267). Οἱ Χορτάτζηδες ἦσαν μὲν Κρήτες, ἐγκατεστάθησαν δὲ (κλάδος ἴσως αὐτῶν)
ἐν Σμύρνῃ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κρήτης.— Τελευταῖος γόνος αὐτῶν εἶναι ὁ Νικ. Χορ-
τάκις, διδάξας ἐν Ἀθήναις, Σμυρναῖος καλούμενος καὶ ἐν Σμύρνῃ μαθητεύσας πρὸ τοῦ
1821 (Σοφοκλέους Κ. τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, τὰ σωζόμενα φιλολ. συγγρ. Κ. Οἰκονόμου
1, κδ').— Καὶ ὁ Ἰωάννης Μιχ. Κορτάτσης ἔμπορος ἐν Σμύρνῃ, ὁ ὡς μέλος τῆς φιλικῆς
ἐταιρείας μνημονευόμενος (Φιλήμονος, δοκίμιον ἱστορ. περὶ τῆς ἑλλην. ἐπαναστ. 1, 397)
εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην ἀναμφιδόλως ἀνήκεν.— Βλ. καὶ ὅσα ὁ Λάμπρος λέγει περὶ
τῆς οἰκογενείας ταύτης (ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 230).

(3) Τὴν εἶδῃσιν ταύτην μανθάνομεν ἀπὸ ἔγγραφον τῆς 14 Σεπτεμβρ. 1808 τοῦ μη-
τροπολίτου Σμύρνης Ἀνθίμου, τὸ ὁποῖον περιέχει κώδιξ τῆς μητροπόλεως Σμύρνης,
ἀποκείμενος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς (Κωστῆ, ἀποσπάσματα ἐκ
Σμυρναϊκοῦ κώδικος ἐν δελτ. ἱστορ. καὶ ἔθνολ. ἑταιρ. 6, 184). Ὁ Μερκάτης διεξήγαγε
καὶ πολιτικὴν τῆς πατρίδος του ἀποστολὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

(4) Ἐρμῆς ὁ λόγιος, 1819 σελ. 228.

λούθησε μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπαναστάσεως νὰ ἐκτελή χρέη προξένου τῆς δυνάμεως ταύτης ἐν Σμύρνη, ὅποτε περιέσωσε πολλοὺς ἀπὸ τὸν διωγμὸν τοῦ τουρκικοῦ ὄχλου. Ὡς διερμηγέα του δὲ εἶχεν ὁ Δεσπούνης ὀλίγον πρὶν νὰ ἐκραγῇ ἡ ἐπανάστασις τὸν γνωστὸν εἰς ἡμᾶς φιλογενῆ διερμηγέα τοῦ ἐν Πάτραις ρωσικοῦ προξενείου Ἰωάννην Παπαρρηγόπουλον, μετατεθέντα εἰς Σμύρνην(1).

Ἀναφέρεται δὲ τῷ 1742 ὡς διερμηγεὺς τοῦ γαλλικοῦ προξενείου τῆς Σμύρνης ὁ Παρασκευᾶς Κυριακοῦ, εἰς ἓκ τῶν πέντε ἐπιτρόπων τῆς ἰδρυομένης τότε Εὐαγγελικῆς σχολῆς καὶ οἰκονόμος αὐτῆς, ἰδρυθείσης, διαρισθείς(2).

Καὶ ὁ Διονύσιος Καμπάνης Καλάβριος ἀπὸ τὴν Ἄνδρον ἐγένετο διερμηγεὺς τοῦ γαλλικοῦ προξενείου τῆς Σμύρνης τῷ 1818(3).

Ὡς δεῦτερος διερμηγεὺς τοῦ προξενείου τῆς Σουηδίας μνημονεύεται χρηματίσας τῷ 1778 ὁ Κυριακὸς Κωστάλας, ὁ ὁποῖος μάλιστα κατὰ τὴν πυρκαϊάν τοῦ ἔτους τούτου ἀπώλεσε τὸ πᾶν, καὶ οἰκίαν καὶ ἐπιπλα καὶ ἐνδύματα(4).

Ἄγγλος δὲ προστατευόμενος (protetto Inglese) ἦτον ὁ Παντελῆς Σεβαστόπουλος, ὡς ρητῶς λέγεται καὶ ἐν τῷ ἰταλικῷ κειμένῳ τῆς διαθήκης του, διὰ τῆς ὁποίας προικοδοτεῖ τὴν καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθεῖσαν Εὐαγγελικὴν σχολήν(5).

(1) Γούδα, βίαι παράλληλοι 5,220.

(2) Μουσεῖον καὶ βιβλιοθήκη τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς, κώδιξ τῆς ἐν Σμύρνη Εὐαγγελικῆς σχολῆς δαπάνη τῶν φιλογενῶν καὶ φιλομούσιον κ. κ. Ἰ. Ματζέλλα καὶ Σ. Δελλαγραμμάτη τεύχος Α' ἐν Σμύρνη 1876 σελ. 3.— Μ. Παρανίκα, ἱστορία τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς Σμύρνης ἐν Ἀθήναις 1885 σελ. 41 καὶ 79.— Περὶ Π. Κυριακοῦ βλ. καὶ Κωστῆ, ἀποσπάσματα ἐκ σμυρναϊκοῦ κώδικος ἐν δελτ. τῆς ἱστορ. καὶ ἔθνολ. ἑταιρ. 6,177.

(3) Διονυσίου Πίστη, περιγραφή τῆς νήσου Ἄνδρου ἐν Ἐρμουπόλει 1881 σελ. 60.

(4) Björnsthäl, 4, 142 καὶ 170. Οὗτος ἀναφέρεται καὶ μόνον μὲ τὸ βαπτιστικὸν του ὄνομα ὑπὸ τοῦ Björnsthäl ἢ μὲ τὸ πλήρες ὄνομά του Kyriaki de Costalli. Ἄλλ' εἶναι πρόδηλον ὅτι τὸ *de* ἐδόθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν ξένων, ὅτι δὲ τὸ ὄνομά του εἶναι ἑλληνικόν. Ἄλλως δὲ οἰκογένεια Κωστάλα διασώζεται μέχρις ἡμῶν.

(5) Παρανίκα, ἱστορία τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς 13.— Καὶ ὁ Κωνστ. Μ. Κούμας ἐπροστατεύθη τῷ 1810 ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐστριακῆς πρεσβείας κατ' εἰσήγησιν τοῦ ἐν Σμύρνη προξένου τῆς Αὐστρίας, καταδιωχόμενος ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς. Ἡ ἀγγλικὴ δηλαδὴ πρεσβεία ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνεμίχθη εἰς τὴν μεταξὺ τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς καὶ τοῦ φιλολογικοῦ γυμνασίου ξριδα, προτραπέισα ὑπὸ τοῦ ἐν Σμύρνη τότε προξένου τῆς Ἀγγλίας Werry, ὑπὲρ τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς. Ὁ Κούμας, διευθύνων τότε τὸ φιλολογικὸν γυμνάσιον, κατεδιώχθη. Ἄλλ' ἡ αὐστριακὴ πρεσβεία τὸν

Ρώσοι δὲ ἐμπορικοὶ ὑπήκοοι --- προστατευόμενοι θηλαδῆ --- καὶ καπεταναῖοι. Σμυρναῖοι ἢ ἐν Σμύρνῃ εὐρεθέντες τῷ 1821, ὅταν ἤρχισεν ἡ ἐπανάστασις, ἦσαν ὁ Νικόλαος Ἀγαλλόπουλος(1), ὁ Σταῦρος Χρόνης, ὁ Μιχαὴλ Κατινάκις, ὁ Ἰωάννης Πιττακός,(2) ὁ Νικόλαος Μπακαλόπουλος, ὁ Σπυρίδων Βουτύρας, ὁ Ἀνέστης Δελιγιαννόπουλος, ὁ Παναγιώτης Ἡλιόπουλος, ὁ Νικόλαος Μπράτης, ὁ Μιχαὴλ Καντάρουλος, ὁ Δημήτριος Μανέγας, ὁ Σκαρλάτος Σκαρλάτου, ὁ Γρηγόριος Πιττακός, ὁ Ἀντώνιος Ἀλλιβάς, ὁ καπετὰν Ἀναστάσιος Βλασόπουλος, ὁ Κανέλλος Σοφριανόπουλος,(3) καὶ ἄλλοι.

Ἄλλὰ δὲν ἦσαν οὗτοι οἱ μόνοι προστατευόμενοι τῆς Ρωσίας, οἱ μόνοι προστατευόμενοι εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Ἡ Σμύρνη καὶ εἰς ἐκείνους τοὺς χρόνους διετήρει ἀκεραίαν τὴν ἐμπορικὴν τῆς σπουδαιότητα. Εἰς αὐτὴν δὲ συνέρρεον πλεῖστοι ξένοι καὶ ἐξ αὐτῶν ἀπετελεῖτο τὸ πλεῖστον τοῦ πληθυσμοῦ τῆς. Ὅλοι θηλαδῆ αἱ χῶραι τῆς Ἀνατολῆς, ὁ Μορέας, ἡ Κρήτη, αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου, αὐτὴ ἡ Περσία συνετέλουν εἰς τὴν πύκνωσιν τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς(4). Οἱ δὲ Σμυρναῖοι ἐπεδίωξαν τὴν προστασίαν ξένων εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, ἀπαραίτητον τότε εἰς τοὺς ἀσκοῦντας κυρίως τὸ ἐμπόριον, καὶ τὴν ἐπέτυχον. Πολλὰ μάλιστα κράτη, ὡς ἡ Πρωσσία, ἡ Σουηδία, ἡ Δανία, ἡ Ἰσπανία, αἱ Δύο Σικελίαι συνετήρουν τῷ 1820 προξένους χωρὶς νὰ ἔχουν οὐδὲ ἓνα ὑπήκοον ἐγκατεστημένον εἰς τὴν πόλιν ταύ-

ὑπερήσπισεν, ἄγνωστον ὅμως ἂν ὡς προστατευόμενον ἢ δι' ἄλλους λόγους. (Κωστῆ, ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ Κοραῆ καὶ πρὸς Κοραῆν ἐν δελτ. τῆς ἱστορ. καὶ ἐθνολ. ἐταιρ. τόμ. 5 (1900) σελ. 273 καὶ 274).

(1) Εἰς ἔγγραφον σμυρναϊκὸν τῆς 14 Μαΐου 1801 ὡς καὶ εἰς ἄλλο τῆς 4 Ἰουνίου 1801 ἀναφέρεται ὁ Χατζῆ Γεώργιος Ἀγαλλόπουλος (Μουσεῖον καὶ βιβλιοθήκη τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς, Κωδιξ τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς σχολῆς τευχ. 1 σελ. 52 καὶ 62). Ὁ Χατζῆ Γεώργιος Ἀγαλλόπουλος μνημονεύεται καὶ ὡς συνδρομητῆς βιβλίου ἐκδοθέντος τῷ 1816 (Εἰσαγωγὴ γενικὴ τῆς γεωγραφίας εἰς πλήρη τῆς γῆς γνῶσιν, συντεθεῖσα μὲν γερμανιστὶ ὑπὸ Ἀδάμ Χ. τοῦ Γασπάρεως, ἐξελληνισθεῖσα δὲ καὶ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Καπετανάκι ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας 1816 τόμ. 2, ἐν τέλει, ὅπου δημοσιεύεται ἀσελίδωτος ὁ κατάλογος τῶν συνδρομητῶν).

(2) Ἡ οἰκογένεια Πιττακοῦ εἶναι σμυρναϊκὴ. Εἰς ἔγγραφον δὲ τοῦ 1743 ἀναφέρεται, ζῶν τότε, ὁ Παναγιώτης Πιττακός, καὶ εἰς ἔγγραφον τῆς 14 Μαΐου 1801 ὁ Μανουὴλ Πιττακός (Μουσεῖον καὶ βιβλιοθήκη τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς, κωδιξ τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς σχολῆς σελ. 5 καὶ 54).

(3) Γούδα, βίοι παράλληλοι, 5,222.

(4) Van Kinsbergen, 108.

την. Καὶ οἱ πρόξενοί των ἐπετήρουν τὰ συμφέροντα τῶν προστατευομένων των Ἑλλήνων (καὶ Ἀρμενίων, πολὺ ὅμως ὀλιγωτέρων τῶν Ἑλλήνων), οἱ ὅποιοι ἦσαν τότε οἱ σπουδαιότατοι ἔμποροι τῆς πόλεως ταύτης. Καὶ ὁ πρόξενος δὲ τῆς Αὐστρίας δὲν εἶχε καθ' ὄλην τὴν ἔκτασιν τῆς περιοχῆς του κανένα αὐστριακὸν οἶκον, ἀλλὰ μόνον προστατευομένους(1).

Ἐν Κυδωνίαις πρόξενος τῆς Ἀγγλίας τῷ 1820 ἦτον ὁ Ἰάκωβος Πεταλᾶς(2).

Ζωηρότατον ἦτο ἀνέκαθεν τὸ διὰ τοῦ λιμένος τῆς Θεσσαλονίκης διεξαγόμενον ἔμπόριον, εἰσαγωγικὸν συγχρόνως καὶ ἐξαγωγικόν. Καὶ εὐλόγως. Διότι ἡ πόλις ὄχι μόνον ἔκειτο ἐπικαιρότατα ὡς κέντρον τῆς πρὸς τὴν Ἀνατολὴν καὶ πρὸς τὴν Δύσιν ἐπικοινωνίας, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν, κατὰ τοὺς τουρκοκρατούμενους μάλιστα χρόνους, κατήρχοντο, ὡς εἰς ἐπίγειον, οἱ ἔμποροι ὄχι μόνον τῆς μεσογείου Μακεδονίας, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς Ἀλβανίας, τῶν παριστρίων χωρῶν, τῆς Βοσνίας(3).

Διὰ τοῦτο καὶ εὐρωπαῖοι ἔμποροι, ἀνέκαθεν ἐγκατεστημένοι εἰς τὴν πόλιν, ἦσαν καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν καὶ ἐγχώριοι προστατευόμενοι.

Καὶ ἀναφέρεται ὅτι τῷ 1716 ὁ πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐπροστάτευε τρεῖς Ἑβραίους ἐκ Λιβόρνου, ὀκτὼ Ἑλληνας ἐκ Σμύρνης, Χίου, Κύπρου καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου μὲ τὰς συζύγους των καὶ τὰ τέκνα των, καὶ ἓν τέκνον ἔμπορου Γάλλου καὶ ἰθαγενοῦς γυναικός, πιθανώτατα ἑλληνίδος. Τῷ 1722 ἐπροστάτευε δύο Χίους ἔμπορους καὶ ἓνα ἰατρὸν Ἑλληνα(4).

Τῇ δὲ 3/14 Δεκεμβρίου 1725 ὁ γνωστὸς εἰς ἡμᾶς, ἐν Σμύρνη πρόξενος τῆς Βενετίας, Φραγκίσκος Χορτάτζης ὑπέβαλεν αἴτησιν νὰ

(1) Rey, 281 κ. ἐ. — Περὶ τοῦ ἔμπορίου τῆς Σμύρνης βλ. καὶ Charles Mac-Farlane, Constantinople et la Turquie en 1828 et 1829 ἐκ τοῦ ἀγγλ. ἔκδοσις 2 Παρίσιος 1830 τόμ. 1 σελ. 55 κ. ἐ.

(2) Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐν Ξενοφάνει τόμ. 2 (1905) σελ. 348. Ὁ συγγραφεὺς τῆς πραγματείας δὲν δηλοῦται.

(3) Λάμπρου, τὸ ἐν Θεσσαλονίκη βενετικὸν προξενεῖον καὶ τὸ μετὰ τῆς Μακεδονίας ἔμπόριον τῶν Βενετῶν ἐν Μακεδόν. Ἡμερολ. 1912 σελ. 238.

(4) Rey, 447.

διορισθῆ, πρόξενος ἐν Θεσσαλονίκῃ. Τὸ αἵτημά του ὤμως δὲν ἐξετελέσθη(1). Ἄλλ' ὀλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα ὡς πρόξενος ἐν Θεσσαλονίκῃ τῆς Βενετίας ἐγκατεστάθη ὁ εὐπατρίδης Κεφαλλῆν Δημήτριος Χοῦδᾶς, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐκλέξαντος αὐτὸν βαΐλου Νικολάου Ἐρίτσου κατ' ἀπόφασιν τῆς βενετικῆς συγκλήτου ληφθεῖσαν τῇ 13/24 Ὀκτωβρίου τοῦ 1741. Ὁ Χοῦδᾶς διετέλεσε πρόξενος ἐπὶ 20 ἔτη, ἤτοι μέχρι τοῦ 1761 ὑπερμεσοῦτος. Διότι τὸ τελευταῖον αὐτοῦ ἔγγραφον, ὡς μᾶς λέγει ὁ Λάμπρος, εἶναι τὸ τῆς 24 Αὐγούστου / 4 Σεπτεμβρίου 1761, ὅπου ὁμιλεῖ καὶ περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ διαδόχου του(2).

Διερμηνεύς δὲ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ γενικοῦ προξενείου τῆς Βενετίας ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ γενικοῦ προξένου Δ. Χοῦδᾶ (1741-1761) ἦτον ὁ Ἕλλην Λάσκαρις Κυρίτζη. Ὁ Κυρίτζη ἀναφέρεται ὑπηρετῶν καὶ κατὰ τὸ 1678. Τούτου τὴν ἀμφισβητηθεῖσαν τιμότητα θέλων νὰ στηρίξῃ ὁ πρόξενος Πέτρος Κόχ, ὁ διάδοχος τοῦ Χοῦδᾶ (1761-1786) —εὐλογον δὲ ἦτο νὰ ὑπάρχουν οἱ ἐποφθαλμιῶντες τὴν θέσιν τοῦ Λάσκαρι Κυρίτζη, τῆς ὁποίας καὶ τὸ ἀξίωμα, ὡς καὶ αἱ ἄλλαι ὠφέλειαι ἦσαν περισπούδαστα—συνηγόρησε καὶ ὁ ἴδιος ὑπὲρ αὐτοῦ θερμῶς δι' ἐγγράφου, πεμφθέντος εἰς τὴν Βενετίαν, καὶ δι' ἀποστολῆς γράμματος τοῦ Χοῦδᾶ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχε προὑπηρετήσῃ ὁ Κυρίτζη, ἀκόμη, δὲ περισσότερον διὰ θερμοῦ πιστοποιητικοῦ, ἐλληνιστὶ γεγραμμένου καὶ

(1) Λάμπρου, ἐνθ' ἄνωτ. 230.

(2) Λάμπρου, ἐνθ' ἄνωτ. 231. Ὁ Σάθας (Νεοελλ. Φιλολ. 615) ἐσφαλμένως νομίζει τὸν Χοῦδᾶν Κερκυραῖον. Λέγει δὲ πρὸς τούτοις ὅτι ὁ Χοῦδᾶς μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βενετικῆς δημοκρατίας ἐχρημάτισε καὶ πρόξενος τῆς Σουηδίας καὶ τῆς Πρωσσίας. Ἄλλὰ δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι ὁ τῷ 1741 διορισθεὶς, ἐπομένως ὠριμον ἡλικίαν ἔχων, ἔλαβε διορισμὸν προξένου δύο ἄλλων δυνάμεων μετὰ τὸ 1797, ὅτε κατελύθη ἡ βενετικὴ δημοκρατία, ἐκτὸς ἂν δεχθῶμεν ὅτι ὁ Χοῦδᾶς, νεαρώτατος, ἐγένετο πρόξενος τῷ 1741, ἔφθασε δὲ εἰς βαθύτατον καὶ θαλερώτατον γῆρας. Ὁ Σάθας τὴν εἶδησιν ἔγει ἀπὸ τὸν Ζαδίραν. Ἄλλ' ὁ Ζαδίρας (Νέα Ἑλλάς Ἀθήνησιν 1872 σελ. 284) ἀναφέρει ὅτι ὁ Χοῦδᾶς ἦτο μὲν πρότερον πρόξενος τῆς Βενετίας, ἔπειτα δὲ τῆς Δανίας (τὴν ὁποίαν παραλείπει ὁ Σάθας), τῆς Σουηδίας καὶ Πρωσσίας χωρὶς νὰ προσθέτῃ ὅτι τῶν δύο τελευταίων δυνάμεων πρόξενος ἐχρημάτισε μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας τῆς Βενετίας. Ὡστε πιθανώτερον εἶναι ὅτι ὁ Χοῦδᾶς διωρίσθη τῶν τριῶν τελευταίων δυνάμεων πρόξενος, ἀφοῦ ἔπαυσε νὰ εἶναι τῆς Βενετίας, ἤτοι μετὰ τὸ 1761. Περὶ τοῦ Χοῦδᾶ βλ. καὶ Λάμπρου, τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ βενετικὸν προξενεῖον ἐν Ν. Ἑλληνομνήμονι τόμ. 8 (1911) σελ. 212 κ. ἐ.— Παῖσιος Χοῦδᾶς Κεφαλλῆν μνημονεύεται ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας — Ζακύνθου τῷ 1667 (Σπ. Μ. Θεοτόκῃ ἀναμνηστικὸν τεύχος 31).

υπογεγραμμένου υπό τῶν προκρίτων τῆς πόλεως καὶ τοῦ Χρυσάνθου τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου τοῦ θρόνου Θεσσαλονίκης. Τοῦ πιστοποιητικοῦ δὲ τούτου ἀντίγραφον (ἀπὸ 29 Μαρτίου 1766) ἀπέστειλεν ὁ Κοχ εἰς τὴν Βενετίαν(1).

Ἀναφέρεται δὲ ὅτι τῷ 1743 ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ πρόξενος τῆς Βενετίας εἶχε προστατευομένους Ἑβραίους, ἀλλὰ καὶ Ἑλληνας, δὲν γνωρίζομεν ὅμως πότες(2).

Καὶ ἔμποροι τῆς Βενετίας Ἑλληνες μνημονεύονται ὡς ἔχοντες ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀντιπροσώπους Ἰωαννίτας ἐμπόρους. Ἰδίως δὲ μνημονεύονται ὁ Ἀναστάσιος Σβέτσας, ὁ Χριστόδουλος, ὁ Ἀναστάσιος Κανέλλος, ὁ Ἀναστάσιος Δρόσος. Οὗτοι εὐλόγως δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ἦσαν καὶ βενετοὶ προστατευόμενοι, μολονότι περὶ τούτου δὲν γίνεται ρητὸς λόγος(3).

Ὡς «ὄραγουμᾶνος τῆς Ἰγγιλτέρας» ἀναφέρεται εἰς τὸ ἔγγραφον τῆς Θεσσαλονίκης τῆς 29 Μαρτίου 1766 (τὸ πρὸ μικροῦ μνημονευθὲν πιστοποιητικὸν ὑπὲρ τοῦ Χοῦδᾶ) ὁ Δημήτριος Χατζημανουήλ(4), ἀνήκων ἀναμφιδόλως εἰς οἰκογένειαν τῆς πόλεως ἐπίσημον. Διότι εἰς τὸ ἴδιον ἔγγραφον καὶ ἀμέσως μετ' αὐτὸν ὑπογράφεται ὁ Κωνσταντῖνος Χατζημανουήλ, ἴσως πατὴρ ἢ ἀδελφὸς αὐτοῦ. Καὶ εἰς τὸ ἔγγραφον τοῦτο μόνον ἐπίσημοι ὑπέγραψαν. Ἑλληὴν ἦτο καὶ ὀλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα (τῷ 1753) ὁ ἐν ἐνεργείᾳ διεργιγεὺς τοῦ ἀγγλικοῦ προξενείου τῆς πόλεως ταύτης(5).

Καὶ ὁ πρόξενος τῆς Ὀλλανδίας εἶχε τῷ 1743 προστατευομένους ἐν τῇ πόλει ταύτῃ(6), ἀναμφιδόλως δὲ καὶ Ἑλληνας. Ὀλίγα δὲ ἔτη μετὰ ταῦτα — κατὰ τὴν δεκάτην ὀγδόην ἑκατονταετηρίδᾳ λήγουσαν

(1) Τὰς λεπτομερείας ταύτας γνωρίζομεν ἀπὸ τὸν Λάμπρον (ἐνθ' ἄνωτ. 234 κ. ε.), τοῦ ὁποῖου ἡ περὶ τοῦ προξενείου τούτου πραγματεία μᾶς εἶναι πολυτιμοτάτη διὰ τὸ πλῆθος κυρίως τῶν εἰδήσεων, τὰς ὁποίας μεταδίδει περὶ τῆς πόλεως, καὶ τὰς ὁποίας ἄλλοθεν δὲν ἔχομεν. Παρατηροῦμεν δὲ ὅτι ἐνῶ ὁ Λάμπρος λέγει ὅτι ὁ Χρυσάνθος ἐπιτρόπευε τὸν θρόνον χηρεύσαντα, τὸ ἔγγραφον λέγει ὅτι ὁ Θεσσαλονίκης Θεοδόσιος εἶγεν ἀποδημήσει εἰς Κωνσταντινούπολιν (ἐνθ' ἄνωτ. 235).

(2) Rey, 448.

(3) Λάμπρου, ἐνθ' ἄνωτ. 239.

(4) Λάμπρου, ἐνθ' ἄνωτ. 235.

(5) Stuart καὶ Revett, 1, VII καὶ 3, 54.— Ὁ πρόξενος τῆς Ἀγγλίας τότε ὠνομάζετο Paradise, Ἑλληὴν ἴσως καὶ οὗτος, Παραδείσης πιθανῶς.

(6) Rey, 448.

— ὅλον τὸ μετὰ τῆς Ὀλλανδίας ἐμπόριον διεξήγον οἱ Ἕλληνας. Καὶ ὁ πρόξενος τῆς Ὀλλανδίας μὴ ἔχων ὑπηκόους, Ὀλλανδοὺς τὴν καταγωγὴν, εἶχε μόνον Ἕλληνας προστατευομένους. Διὰ τοῦτο εἶχε μόνον τὸν τίτλον τοῦ προξένου, ὄχι δὲ καὶ καθήκοντα(1).

Κατὰ τὰς ἀρχαῖς τέλος τῆς δεκάτης ἐνάτης ἑκατονταετηρίδος ὑπήρχον ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἕλληνας ἔμποροι, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ τὴν ἀνενόχλητον ἀπόκτησιν καὶ αὔξησιν τοῦ πλούτου των ὄφειλον εἰς τὴν προστασίαν, τὴν ὁποίαν εἶχον ὡς διερμηνεῖς ἢ μπερατλήδες εὐρωπαϊκῶν κρατῶν(2).

Ἐκτὸς δὲ τοῦ ὑποπροξενείου τῆς Σκοπέλου, ἀπὸ τὸ γενικὸν τῆς Βενετίας προξενεῖον τῆς Θεσσαλονίκης ἐξηρτᾶτο καὶ τὸ ὑποπροξενεῖον τῆς Καβάλλας. Τοῦτο εὐρίσκομεν ἰδρυμένον πρὸ τοῦ 1789. Ὑποπρόξενος δὲ ἦτον ὁ Κεφαλλῆν Φραγκίσκος Μαφάτης (Maffatti). Ἄλλ' ὡς μανθάνομεν, ἀφοῦ οὗτος ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν Καβάλλαν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, κανένα δὲν εὐρῆκεν ὁ τότε πρόξενος Θεσσαλονίκης Ἰωσήφ Κόχ, ὁ ὁποῖος νὰ θέλῃ νὰ ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὑποπροξενείου Καβάλλας διὰ τὴν πενιχρότητα καὶ τὴν ἀβεβαιότητα τῶν ἐξ αὐτοῦ ὠφελιμάτων(3).

Ὅπως ἐλέχθη ἀνωτέρω (4), οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεις προσελάμβανον ὡς διερμηνεῖς κυρίως τοὺς ἐν τῷ Γαλάτῃ κατοικοῦντας καθολικοὺς (τοὺς ἄλλως Φραγκολεβαντίνους καλουμένους), οἱ ὅποιοι ἐθεωροῦντο ἀπόγονοι τῶν Γενουησίων, τῶν κατοικούντων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅτε ἡ πόλις αὕτη ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1453. Ἐκ τούτων πολλοὶ κατόκησαν βραδύτερον καὶ ἐν Πέραν, ὅπου κατοκοῦν οἱ πρέσβεις, καὶ ἀφοῦ προσελήφθησαν εἰς τὴν διερμηνευτικὴν ὑπηρεσίαν τῶν πρεσβειῶν.

Προσελάμβανον ὅμως οἱ πρέσβεις ἐκτὸς τῶν Φραγκολεβαντίνων καὶ Ἕλληνας καὶ Ἀρμενίους καὶ Ἑβραίους καὶ μάλιστα ὄχι μόνον ἐκείνους ἐξ αὐτῶν, οἱ ὅποιοι ἐνέμενον πιστοὶ εἰς τὸ πάτριόν των θρησκευμα, ἀλλὰ καὶ ἐξωμότας, τουτέστι χριστιανοὺς, ἀσπασθέντας τὸν

(1) Beaujour, 2, 124.

(2) Leake, Travels in northern Greece ἐν Λονδίῳ 1835 τόμ. 3 σελ. 251.

(3) Λάμπρου, ἐνθ' ἄνωτ. 233.

(4) Σελ. 7.

ἰσλαμισμὸν. Διότι καὶ ὀρθόδοξοι καὶ καθολικοὶ καὶ ἑβραῖοι ἀκόμη ἀπηνήθησαν τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων των κατὰ τοὺς δύο μάλιστα πρώτους μετὰ τὴν ἄλωσιν αἰῶνας (1).

Φαίνεται δὲ ὅτι τοὺς Ἕλληνας ἤρχισαν νὰ προσλαμβάνουν ἐνωρίτατα. Ρητῶς τοῦλάχιστον ἀναφέρεται ὅτι οἱ βαῖλοι τῆς Βενετίας καὶ εἰς χρόνους ἀρχαιοτάτους, κατὰ τοὺς χρόνους δηλαδὴ τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν, μὴ εὕρισκοντες Βενετούς, γνωρίζοντας τὴν τουρκικὴν, μετεχειρίζοντο ὡς διερμηνεῖς ὑπηκόους τῆς Πύλης καὶ μάλιστα Ἕλληνας ἀπὸ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου (2).

Ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων δὲ Ἑλλήνων διερμηνέων εἶναι ὁ Θεόδωρος Παλαιολόγος, ὁ πολλῶν βαῖλων τῆς Βενετίας χρηματίσας διερμηνεὺς. Περὶ αὐτοῦ ὁμιλεῖ ἐπαινετικώτατα τῷ 1519 ὁ Βαρθολομαῖος Κονταρίνης, βαῖλος καὶ οὗτος τῆς Βενετίας ἐν Κωνσταντινουπόλει (3).

Διερμηνεὺς «τῆς γαληνοτάτης ἀριστοκρατίας τῶν Ἑνετῶν» ἀναφέρεται χρηματίσας τῷ 1689 καὶ ὁ Ἰσαάκ Ράλλης ὁ Χαλεπλῆς (4).

Περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ αἰῶνος ἔζη καὶ ὁ Χρυσόσκουλος Ράλλης, ἀνὴρ εὐσεβὴς καὶ φιλοδίκχιος ὁμογενῆς, πρῶτος διερμηνεὺς τῆς ἀριστοκρατίας τῶν Ἑνετῶν (5).

(1) Τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Björnstahl (4, 97) ὅτι ὅλοι οἱ διερμηνεῖς ἦσαν ἰθαγενεῖς καθολικοί, γεννημένοι ἐν Γαλατῇ καὶ Πέραν, δὲν εἶναι ἀκριδές.

(2) Zinkeisen, 3,835.

(3) Zinkeisen, 3,837.

(4) Διατί δ' οὗτος ἐπωνομάζεται Χαλεπλῆς μοῦ εἶναι ἄγνωστον. Πιθανὸν εἶναι ὅτι διέμεινεν εἰς τὸ Χαλέπιον μέγα κέντρον ἐμπορίου τότε (τοῦ μετὰ τῆς Περσίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν) ὡς ἐμπορευόμενος. Οὕτως ἐπωνομάσθησαν Βλάχοι ἐν Χίῳ οἱ ἀνήκοντες εἰς ἕνα κλάδον τῆς οἰκογενείας Ροδοκανάκι, διότι πρόγονοὶ των κατ' ἐπιτόπιον παράδοσιν εἶχεν ἀποδημῆσαι εἰς Βλαχίαν (βλ. ὅσα γράφει περὶ αὐτοῦ ὁ Γ. Ι. Ζολώτας ἐν Δημητρίου Ροδοκανάκι Ἰουστινιάναις-Χίῳ ἐν Ἑρμουπόλει 1900 σελ. 529).—Τὸν Ἰσαάκ Ράλλην μᾶς γνωρίζει ὁ τίτλος βιβλίου, ὁ δημοσιευόμενος ὑπὸ τοῦ Σάθα (Νεοελλ. Φιλ. 384) ἔχων ὡς ἔξης· «λόγος ἱστορικὸς τῆς ἱερᾶς πολιτείας τοῦ παναγιωτάτου καὶ σοφωτάτου Κυρίου κὺρ Διονυσίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Κομνηνοῦ, συγγραφαῖς παρὰ τοῦ ἐν ἱερομονάχοις λογιωτάτου ἱεροκλήρουκ τοῦ Κακαβέλα καὶ ἀφιερωθεῖς τῷ Πανιερωτάτῳ πρώτῳ Κωνσταντινουπόλεως Κυρίῳ κὺρ Διονυσίῳ τῷ γέροντι παρὰ Ἡλίου Μηνιάτου ἱεροδιακόνου, νοταρίου τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Φιλαδελφείας δαπάνῃ καὶ σπουδῇ τοῦ τιμιωτάτου Κυρίου κὺρ Ἰσαάκ Ράλλη τοῦ Χαλεπλῆ καὶ ἐρμηνευτοῦ τῆς γαληνοτάτης ἀριστοκρατίας τῶν Ἑνετῶν, Ἑνετῆσι 1689».

(5) Σάθα, Νεοελλ. Φιλολ. 486.—Τοῦ Χρυσόσκουλου Ράλλη εὐφημον μνείαν κάμνει ὁ Σέργιος Μακραιός. Κατ' αὐτὸν ὁ Χρ. Ράλλης ἐπροστάτευσε καὶ ἀπέκρυψεν ἡμέρας τινὰς εἰς τὸν οἶκόν του τὸν πρώτῳ Κωνσταντινουπόλεως Καλλίνικον Δ', ἐπὶ ἔξ

Ἀρχιγραμματεὺς δὲ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γαλλικῆς πρεσβείας ἐχρημάτισεν ὁ Κερκυραῖος Ἰωάννης Δενδρινός, ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ζῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος. Ὁ Δενδρινός ἐγινε μάλιστα παραίτιος νὰ δημιουργηθῇ σοβαρώτατον διπλωματικὸν ἐπεισόδιον μεταξὺ τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας, τῆς γαλλικῆς καὶ τῆς Πύλης, καθόσον διημφισβήτει αὐτὸν ὡς προστατευόμενόν τῆς (ἢ ὑπὸ-κοον) καὶ ἡ ἀγγλικὴ καὶ ἡ γαλλικὴ πρεσβεΐα (1).

Τῆ 2/13 Ἀπριλίου 1701 ἐκηδεύετο ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Δημητράσκος, πρῶτος διερμηνεὺς τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας, καθολικὸς μὲν ὡς πρὸς τὸ θρήσκευμα, Ἕλληνα δὲ τὴν καταγωγὴν (2).

Κατὰ δὲ τὸ 1739 πρῶτος διερμηνεὺς τοῦ πρέσβεως τῶν Ὀλλανδῶν ἦτον ὁ ἱατρός Σκαρλάτος Καρατζᾶς (3)

Διερμηνεὺς τοῦ πρέσβεως τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας ἐχρημάτισεν ὁ Παναγιώτης (ἢ Παναγιωτάκης) Νικούσιος ὁ Μαμωνᾶς. Καὶ ὡς τοιοῦτος μνημονεύεται κατὰ πρῶτον τῷ 1649, ὅτε ἔφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔκτακτος ἀπεσταλμένος τοῦ αὐτοκράτορος ὁ Ροδόλφος Σμίτ. Ἄλλ' ὁ Παναγιώτης ἐχρημάτισεν ἐπὶ εἴκοσιν ὄλα ἔτη τῆς πρεσβείας ταύτης διερμηνεὺς, ἐνῶ συγχρόνως ἦτο καὶ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης μέγας διερμηνεὺς καὶ μάλιστα ὁ πρῶτος, ὡς γνωστόν, ἐκ τῶν Ἑλλήνων μεγάλων διερμηνέων τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ὁ πρῶτος περιόληθεις τὸ μέγα τοῦτο ἀξίωμα ἐν Τουρκίᾳ, τὸ ὁποῖον ἔπειτα κατέστη περισπούδαστον εἰς τοὺς Ἕλληνας Φαναριώτας.

Ἀπὸ πότε δὲ ἀνέλαβε τὴν διπλὴν διερμηνείαν μᾶς εἶναι ἄγνωστον. Βέβαιον μόνον εἶναι ὅτι τὴν διετήρησε μέχρι τοῦ 1666. Ἀπὸ

μόνον μῆνας πατριαρχεύσαντα ἐν ἔτει 1757, ὅτε ἐπανῆλθεν ἀπὸ τοῦ Σινᾶ, ὅπου εἶχεν ἐξορισθῆ. Ὁ Καλλίνικος, προστατευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ράλλη, κατιώρθωσε νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἐξορίαν καὶ νὰ μείνῃ εἰς τὴν πατρίδα του (τὴν Ζαγορὰν τῆς Θεσσαλίας) (Σεργίου Μακρᾶίου, Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία ἐν Σάθᾳ Μεσ. Βιβλ. τόμ. 3 σελ. 240). Ὁ Σάθας ἐδημοσίευσεν καὶ ἐπιτύμβιον τοῦ Σεργίου Μακρᾶίου εἰς τὸν Χρυσόσκουλον Ράλλη, τὸν περίδοξον ἐρμηνέα καὶ κόμητα Ἑνετῶν (ἐνθ' ἄνωτ. σελ. ρι'α'), ἐξ αὐτοῦ δὲ μανθάνομεν ὅτι καὶ μεταξὺ τῶν εὐγενῶν τῆς δημοκρατίας ταύτης κατετάχθη ὁ Ράλλης, πιστῶς, ὡς φαίνεται, ὑπηρετήσας αὐτὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς διερμηνεὺς.

(1) Περί τοῦ ἐπεισοδίου τούτου βλ. Zinkeisen, 7,646 κ. ἐ.

(2) Edmund Chishull, Travels in Turkey and back to England ἐν Λονδίνῳ 1747 σελ. 39.

(3) Ὑψηλάντου, τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν 344.

τοῦ ἔτους δὲ τούτου, παρακολουθήσας τὴν εἰς Κρήτην ἐκστρατείαν τοῦ μεγάλου βεζύρου Ἀχμέτ Κιοπρουλή, ἀφιερῶθη μόνον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Πύλης (1).

Τινὲς ἀπὸ τοὺς βιογραφήσαντας τὸν Νικούσιον (2) πληροφοροῦσιν ὅτι ἀφοῦ ἐγένετο διερμηνεὺς τῆς γερμανικῆς πρεσβείας ἐγένετο καὶ ἄλλων ἀκόμη εὐρωπαϊκῶν πρεσβειῶν, ἐπὶ τέλους δὲ καὶ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Ἄλλ' οὗτοι δὲν ἐκφράζονται ἀναμφισβόλως μετὰ τινος ἀκριβολογίας. Ὅτι ὁ Νικούσιος ἐχρημάτισε καὶ ἄλλων εὐρωπαϊκῶν πρεσβειῶν ἐκτὸς τῆς γερμανικῆς διερμηνεὺς, μόνιμος καὶ διαρκῆς ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν, ὅπως ταύτης, δὲν ἀναφέρουν αἱ περὶ αὐτοῦ πρῶται πηγαί. Ἀναμφισβήτητον μόνον εἶναι ὅτι τῷ 1666 εἰσήγαγε καὶ ὠδήγησεν (ὡς διερμηνεὺς βεδαίως, μολονότι ρητῶς δὲν ἀναφέρεται τὸ πρᾶγμα) τοὺς πρέσβεις τῆς Γενούης παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ὅτι δὲ ἀντιμείφθη διὰ τὴν ὑπηρεσίαν του ταύτην ἀπὸ τὴν Γένουαν, ἀναγραφεῖς εἰς τοὺς εὐπατρίδας τῆς πολιτείας ἐκείνης. Συγχρόνως ἐπετύγχανε καὶ ἔκδοσιν φερμανίου ὑπὲρ τῆς ἐμπορίας τῶν ὑπηκόων τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Τοσκάνης (3).

Καὶ ἐν γένει ὁ Νικούσιος, ἔχων δεξιὸν διπλωματικὸν νοῦν, ὦν δὲ καὶ γλωσσομαθῆς, ἀπέδαινεν ὑπηρετικὸς εἰς τοὺς ξένους, χωρὶς νὰ ἐλαττοῦται ἢ ἐκτίμησις τῶν Τούρκων πρὸς αὐτὸν καὶ ἢ πεποιθήσεις των περὶ τῆς ἀφοσιώσεώς του εἰς τὰ συμφέροντα τῆς αὐτοκρατορίας.

Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐτιμᾶτο ὑπὸ τῶν ξένων, τῶν ἐγκατεστημένων ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς ἀντιπροσώπων τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ὡς καὶ τῶν παρεπιδημούντων καὶ περιηγουμένων τὴν Τουρκίαν τότε,

(1) Ἐπ. Ι. Σταματιάδου, βιογραφίαι τῶν Ἑλλήνων μεγάλων διερμηνέων Ἀθήνησι 1865 σελ. 31.— Παπαρρηγοπούλου, ἱστορία 3. ἐκδ. 5,519. Ὁ Σταματιάδης (ἐνθ' ἄνωτ.) καὶ κατ' αὐτὸν ὁ Σάθας (Νεοελλ. Φιλ. 331) λέγουσιν ὅτι ὁ Νικούσιος ἐχρημάτισεν 25 ἔτη διερμηνεὺς τῆς γερμανικῆς πρεσβείας. Πόθεν ὁμοῦς γνωρίζουν τὸ πρᾶγμα ἄδηλον. Πιθανὸν εἶναι ὅτι ἐσφαλμένως ἀντελήφθησαν τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Παπαρρηγοπούλου (Παναγιώτης Νικούσης ἐν Πανδ. τόμ. 11 (Ἀπριλ. 1860-Ἀπριλ. 1861) σελ. 123) ὅτι ὡς διερμηνεὺς τῆς γερμανικῆς πρεσβείας ἀναφέρεται 25 ὅλα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του κατὰ πρῶτον. Ὅτι μόνον γνωρίζομεν ἀσφαλῶς εἶναι ὅτι τῷ 1649 μνημονεύεται κατὰ πρῶτον διερμηνεὺς τῆς γερμανικῆς πρεσβείας καὶ ὅτι τῷ 1666 μεταβάς εἰς Κρήτην ἔπαυσε νὰ εἶναι καὶ διερμηνεὺς αὐτῆς.

(2) Ὁ Ἐπ. Ι. Σταματιάδης (βιογραφίαι τῶν Ἑλλ. μεγ. διερμ. 31) καὶ ὁ Σάθας (Νεοελλ. Φιλ. 331), ὁ ὁποῖος ἀκολουθεῖ πιστῶς ὅσα λέγει ὁ Σταματιάδης.

(3) Παπαρρηγοπούλου, Παναγιώτης Νικούσιος ἐν Πανδ. 11, 129.

καὶ ἐπεζητεῖτο ἢ συνδρομή του καὶ ἀντιμείδετο ἀκόμη καὶ ὑλικῶς διὰ τὰς ὑπηρεσίας του, ἐπιζητῶν καὶ αὐτὸς τὴν ἐπικοινωνίαν πρὸς τοὺς ξένους(1).

Καὶ οἱ ἀνεψιοὶ δὲ τοῦ Νικουσίου Γιαννάκις Κληρονόμος καὶ Γεώργιος Κληρονόμος διετέλεσαν διερμηνεῖς τῆς Αὐστριακῆς πρεσβείας(2).

Διερμηνεὺς τῆς αὐστριακῆς πρεσβείας ἐχρημάτισε (μετὰ τὸν Νικουσίον) καὶ ὁ ἐλλόγιμος Βυζάντιος Ἰωάννης ἢ Γιαννάκις Πορφυρίτας, ὁ ὁποῖος μάλιστα τῷ 1670, ἐκτελῶν τὸ ἔτος τοῦτο καθήκοντα διερμηνέως τῆς πρεσβείας ταύτης, ἐβοήθησε τὸν Ἱεροσολύμων Νεκτάριον εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἀγίων τόπων κατὰ τῶν ἀξιώσεων τῶν Γάλλων, οἱ ὅποιοι ἐνήργουν διὰ τοῦ Νουαντέλ, τοῦ περιωνύμου διὰ τὴν ἀγερωχίαν του γενομένου πρέσβευς τῆς Γαλλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει τότε (1670-1679)(3). Ὁ Πορφυρίτας μνημονεύεται ἀκόμη,

(1) Ὅλοι σχεδὸν οἱ περιηγηταί, οἱ ἐπισκεφθέντες, ὅτε ἐξῆ ὁ Νικουσίος, τὴν Κωνσταντινούπολιν, κάμνουσιν λόγον εὐφημον περὶ αὐτοῦ, ἐφρόντιζον δὲ νὰ τὸν γνωρίσουν. Ἀναφέρομεν δὲ ἐνταῦθα τὸν Björnsthäl (6,92), τὸν Chardin (I, 21), ὁ ὁποῖος μάλιστα λέγει (ἐνθ' ἄνωτ.) ὅτι ὁ Νικουσίος ἐλάμβανε καὶ ἀφοῦ ἔγινε διερμηνεὺς τῆς Ὑψ. Πύλης σύνταξιν 1000 ταλλήρων παρὰ τῆς Αὐστρίας, τὰ ἐδέχετο δὲ μυστικά.— Τὸν Νικουσίον πρῶτος ἂν δὲν ἀπατώμεθα ὁ I. Σακελλίων ἐπονομάζει Μαμωνᾶν, δημοσιεύσας (ἐν δελτ. ἱστορ. καὶ ἔθνολ. ἔταιρ. τόμ. 3 (1890) σελ. 235 κ. ἐ.) «Παναγιωτάκη τοῦ Μαμωνᾶ τοῦ χρηματίσαντος μεγάλου διερμηνέως, πρώτου χριστιανοῦ τῆς τῶν οθωμανῶν βασιλείας διάλεξιν μετὰ τινος βανλῆ ἐφένδη μουσουλμάνου διδασκάλου τῶν Τούρκων», λέγει δὲ (ἐνθ' ἄνωτ. 238) ὅτι τῆς χειρογράφου ταύτης διαλέξεως προτάσσεται ὑπόμνημα περὶ τοῦ βίου, ὅπόθεν μανθάνομεν τὸ πρῶτον ὅτι ὑπῆρχε τὸ γένος Μαμωνᾶ. Οἰκογένεια δὲ Μαμωνᾶ διακεκριμένη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐπίσημος ὑπῆρχε, συνδεδεμένη δι' ἐπιγαμιῶν μὲ τοὺς Ὑψηλάντας καὶ μὲ τοὺς Μαυροκορδάτους (Α. Παπαδοπούλου Κεραμείως, ἐλληνικὰ κείμενα χρήσιμα τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ρουμανίας ἐν Βουκουρεστίῳ 1909 σελ. 171).— Καὶ ὁ Ὑψηλάντης (τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν 323) ἀναφέρει ζῶντα ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1727 τὸν Λάσαριν Μαμωνᾶν.

(2) Παπαρηγοπούλου, ἱστορ. 3 ἔκδ. 5,525. Τὸν Γιαννάκιν Κληρονόμον ἀναφέρει ὁ Hammer (histoire de l'empire ottoman, Παρίσιος 1838 (μετάφρ. γαλλ.) τόμ. 11 σελ. 362 σημ. 1).

(3) Δοσιθέου, ἱστορία περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων 1223.— Ὁ Ἰ. Πορφυρίτας ἦτον ἐκ τῶν λογίων τῆς ἐποχῆς του. Ἴδου δὲ πῶς ὁμιλεῖ περὶ τῆς παιδείας αὐτοῦ ὁ Δ. Προκοπίου. «Ἰωάννης Πορφυρίτας, βυζάντιος, ἀνὴρ ἐλλόγιμος, εἰδήμων τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, πεπαιδευμένος τὴν τε θύραθεν καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς παιδείαν, ἰκανὸς κατανοῆσαι τὰ ἱερὰ συγγράμματα τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν θύραθεν φιλοσόφων (Δημητρίου Προκοπίου, ἐπιτετημημένη ἐπαρίθμησις τῶν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα λογίων Γραικῶν καὶ περὶ τινῶν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι ἀνθούτων, ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ Φαβρικίου τόμ. 11 σελ. 534).

καὶ ὡς πράκτωρ τῆς Γαλλίας(1). Ὁ Πορφυρίτας ἔζη ἀκόμη τῷ 1690(2).

Ἄλλον Ἕλληνα διερμηνέα τῆς αὐστριακῆς πρεσβείας ἔχομεν νὰ ἀναφέρωμεν τὸν Γρηγόριον Γκίκαν, ὁ ὁποῖος ἐχρημάτισε καὶ μέγας διερμηνεὺς τῆς Ὑψηλῆς Πύλης (1717-1727) (3).

Καὶ τῆς Σουηδικῆς πρεσβείας ἔχομεν νὰ ἀναφέρωμεν ἕνα διερμηνέα, τὸν Λουκάκη (1751-1752). Ἄλλ' ὅμως ἄλλην εἶδησιν περὶ αὐτοῦ δὲν ἔχομεν (4).

Διερμηνεὺς δὲ καὶ ἐξ ἀπορρήτων τῆς πρωσικῆς πρεσβείας διετέλεσεν ὁ ἐξ Ἰωαννίνων Ἰωάννης Φραγκόπουλος (5).

Ὡς πρῶτος δὲ διερμηνεὺς τῆς ρωσικῆς πρεσβείας ἀναφέρεται ὅτι ἐχρημάτισεν ὁ Μανουὴλ Ἰ. Ἀργυρόπουλος ὀλίγον πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως (6). Τῆς ἰδίας πρεσβείας ἀκόλουθος ἦτο καὶ ὁ Ζακύνθιος Θεόδωρος Ἀβραμιώτης ὀλίγα ἔτι, πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως (7).

Ἄλλος Ἕλλην ὡς πρῶτος δραγουμᾶνος τοῦ πρέσβεως τῆς Ρω-

(1) Τὸ ἀναφέρει ὁ Jorga (*Geschichte des osmanischen Reiches* 4,283). Ὁ Jorga (ἐνθ' ἄνωτ.) προσθέτει ἀκόμη ὅτι ὁ Νικουσίος ὡς διάδοχόν του ἐν τῇ μεγάλῃ διερμηνείᾳ ἤθελε νὰ ὀρίσῃ τὸν Ἀλ. Μαυροκορδάτον, ὅτι δὲ ἀντίπαλόν του ὁ Μαυροκορδάτος εἶχε τὸν Πορφυρίταν, ὁ ὁποῖος (λέγει ὁ Jorga) ἦτο καὶ καπουκαγαγιάς τῆς Βλαχίας.

(2) Μᾶς πληροφορεῖ περὶ τούτου ὁ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος ἐν τῷ βίῳ, τὸν ὁποῖον συνέγραψε, Μελετίου τοῦ Συρίγου, ὅπου λέγει ὅτι ὁ Πορφυρίτας ἐχρημάτισε πρῶτος δραγουμᾶνος τῆς ἀλαμανικῆς πρεσβείας (*Legrand, bibl. hell.* 2, 471).

(3) Σταματιάδου, βιογραφίαι τῶν Ἑλλ. μεγ. διερμ. 118.

(4) Σταματιάδου, βιογραφίαι τῶν Ἑλλ. μεγ. διερμ. 125. Ὀνομάζετο δὲ καὶ οὗτος καὶ ἐγνωρίζετο μὲ τὸ ὑποκοριστικὸν τοῦ βαπτιστικοῦ τοῦ ὀνόματος κατὰ τὴν τότε συνήθειαν. Διὰ τοῦτο δὲν ἀναφέρεται καὶ τὸ ὄνομα τοῦ γένους, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκεν. Ὁ Σταματιάδης ἀτυχῶς δὲν φανερῶνει καὶ τὴν πηγὴν, ἀπὸ τῆν ὁποῖαν ἤντλησε τὴν εἶδησιν, ὥστε νὰ καταφύγωμεν εἰς αὐτὴν μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐξακριβώσεως τοῦ γένους του.

(5) Ζαβίρα, Νέα Ἑλλάς 369.— Σάθα Νεοελλ. Φιλ. 607.— Ὁ Ζαβίρας λέγει ὅτι ὁ Φραγκόπουλος ἐχρημάτισε μυστικὸς (σεκρετᾶριος) καὶ βουλευτὴς παρὰ τῷ πρέσβει τῆς Πρωσίας, τουτέστι σύμβουλος ἢ μυστικοσύμβουλος (ἐξ ἀπορρήτων).

(6) Σταματιάδου, βιογραφίαι τῶν Ἑλλ. μεγ. διερμ. 167.

(7) Π. Χιώτου, Σειρᾶς ἱστορικῶν ἀπομνημονευμάτων Κέρκυρα 1863 τ. 3 σ. 678.— Ἀβραμιώτην, ἰατρὸν εἰς τὸ Ἄργος, ἀναφέρει ὁ Chateaubriand, (*itinéraire de Paris à Jérusalem* 1,94).— Μέλη δὲ τῆς εταιρείας τῶν φιλομούσων ἦσαν ὁ Διονύσιος Ἀβραμιώτης, ἡ Μ. Δ. Ἀβραμιώτου, ἡ ἐκ Πελοποννήσου, ὁ Χρῆστος Διονυσίου Ἀβραμιώτης (Καμπούρογλου, μνημεῖα 1,218 καὶ 219).

σίας ἐν Κωνσταντινουπόλει Βουλγάρῳ τῷ 1789 ἀναφέρεται ὁ Νικολάκις Πιζάνης (1).

Τῆς Αὐστρίας δὲ προστατευόμενος ἐχρημάτισεν ὁ γνωστὸς φιλογενέστατος ἀνὴρ Κυριακὸς Κουμπάρης, ἐκ Μεσημβρίας τῆς πλησίον τοῦ Πόντου καταγόμενος, ἐπὶ πολλὰ δὲ ἔτη κατοικῶν εἰς τὸν Γαλατᾶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἐμπορεύετο. Καὶ ὁ Κουμπάρης ἔκαμεν ἀρίστην χρῆσιν τῆς αὐστριακῆς προστασίας. Διότι καὶ μέλος τῆς φιλικῆς ἐταιρείας, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὰ δραστηριώτατα, διετέλεσε, κατηχηθεὶς ἀπὸ τὸν Παναγιώτην Σέκερην, καὶ ὅταν ἤρχισαν αἱ σφαγαὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ Κουμπάρης, στηριζόμενος εἰς τὴν ξένην προστασίαν, πολλοὺς ὁμογενεῖς ἔσπευσε νὰ περισώσῃ μετὰ τόλμης, ἢ ὅποια πρέπει ἰδιαιτέρως νὰ ἐξαρθῇ, ἀφοῦ κατὰ τοὺς διωγμοὺς ἐκείνους οἱ Τούρκοι καὶ τοὺς ξένους ὑπηκόους δὲν ἐσεβάσθησαν. Ὅσους δὲ ὁμογενεῖς ἠδυνήθη νὰ εὔρη ζῶντας, καθὼς καὶ τοὺς καταφυγόντας πρὸς αὐτόν, ὠδήγησεν εἰς ἓνα ἐκ τῶν ἰδιοκτῆτων ἢ γνωρίμων του πλοίων (2).

Ὁ γάλλος Πουκεβίλ μᾶς πληροφορεῖ ὅτι κατὰ τὴν δευτέραν δεκαετηρίδα τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος — ἀκριδῶς δὲ τῷ 1814 — γεμάτη ἦτον ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ρωσικὴ πρεσβεία ἀπὸ προστατευομένων τῆς ραγιαῶδες Ἑλλήνας (3). Ἄλλος δὲ πάλιν μᾶς μεταδίδει τὴν εἶδησιν ὅτι μόνον ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον ἦσαν ἐν Κωνσταν-

(1) Ἐφημερίδες ἰδιόχειροι Κωνσταντίνου Καρατζᾶ τοῦ Πάνου, δημοσιευθεῖσαι ἐν τῷ τόμῳ, τῷ περιέχοντι «ἑλληνικὰ κείμενα χρήσιμα τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ρουμανίας» ὑπὸ Λ. Παπαδοπούλου Κεραμέως 117.

(2) Περί τοῦ Κουμπάρη βλ. Φραντζῆ, ἐπιτομὴ τῆς ἱστορ. τῆς ἀναγενν. Ἑλλ. 1, 263 κ. ἐ.— Γούδα, βίοι παράλληλοι 4, 187 κ. ἐ.— Τρία δὲ ἔγγραφα, εὐχαριστήρια τῶν προστατευθέντων ὑπ' αὐτοῦ τότε, δημοσιεύει ὁ Φραντζῆς. Ἐκ τούτων τὸ ἐν εἶναι τοῦ Κωνστ. Οἰκονόμου, τὸ ἄλλο ὑπογράφει ἡ Εὐφροσύνη Μουρούζη, ὁ πρίγκιψ Κωνστ. Δ. Μουρούζης, ὁ Κωνστ. Οἰκονόμος, ἡ Μαρία Δόμνα Μαυροκορδάτου, ἡ Ραλλοῦ Μουρούζη, ἡ Ροξάνα Μουρούζη, ὁ Ἱεραπόλεως Φιλόθεος (Φραντζῆ ἐπιτομὴ τῆς ἱστορ. τῆς ἀναγενν. Ἑλλ. 1, 264 κ. ἐ). Τὰ δύο ἔγγραφα (ἔχι δὲ καὶ τὸ ἔγγραφον τοῦ Οἰκονόμου) δημοσιεύει καὶ ὁ Φιλήμων (δοκίμιον ἱστορ. περὶ τῆς ἑλλην. ἐπαναστ. 1, 302 κ. ἐ).— Περί τῶν ἐγγράφων βλ. καὶ Γούδα, βίοι παράλληλοι, 4, 202 κ. ἐ. Ὁ Κουμπάρης συνεισέφερεν 450 γρ. ὑπὲρ Ἑρμοῦ τοῦ λογίου διὰ νὰ μὴ διακοπῇ ἡ ἔκδοσις του τῷ 1820 (Ἑρμῆς ὁ λόγιος 1820 σελ. 337). Φιλομοναίας δείγμα καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλεξάνδρου βλ. εἰς Ἑρμῆν τὸν λόγιον 1817 σελ. 148.

(3) Pouqueville, histoire de la régénération, 2, 70.

τινουπόλει κατά τὴν ἰδίαν ἐποχὴν μεγαλέμποροι Ἕλληνας περὶ τοὺς εἴκοσιν, τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Ἀγγλίας προστατευόμενοι (1).

Καὶ ἐν γένει ἡ κατάχρησις, ἡ ὁποία ἐγένετο ἀπὸ τοὺς πρέσβεις, τοῦ προνομίου τῆς προστασίας μᾶς φανερώγει ὅτι οἱ προστατευόμενοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἦσαν ὀλίγοι. Τοῦλάχιστον πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἦσαν περισσότεροι ἀπὸ τοὺς προστατευομένους οἰασδήποτε ἄλλης πόλεως τῆς Τουρκίας. Καὶ ἐὰν γίνουσι ἔρευναι, δημοσιευθῶσι δὲ ἔγγραφα, ἀναγόμενα εἰς τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας, καὶ ἀναδιφθηθῶσι ἀρχεῖα, ὄχι μόνον ἰδικά μας, ἀλλὰ καὶ ξένα, τὰ ἀρχεῖα μάλιστα τῶν προξενείων, τῶν πρεσβειῶν καὶ τῶν ὑπουργείων τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ὁ κατάλογος τῶν προστατευομένων θὰ μεγαλυνηθῆ.

Ἀνωτέρω εἶδομεν ὅτι ὁ Κυριακὸς Κουμπάρης ἔσωσε πολλοὺς Ἕλληνας καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ἐπισήμων κατὰ τὰς σφαγὰς τοῦ 1821, στηριζόμενος εἰς τὴν αὐστριακὴν του προστασίαν. Πολλοὶ ὅμως ἄλλοι προστατευόμενοι, καὶ μάλιστα προστατευόμενοι ἀρχαῖοι, ὄχι μόνον δὲν κατώρθωσαν νὰ σώσουν ἄλλους Ἕλληνας, καταδιωκομένους ἢ φεύγοντας τὴν ἐνδεχομένην καταδίωξιν τῶν Τούρκων, ἀλλὰ καὶ ἐσφάγησαν οἱ ἴδιοι. Καὶ οὗτοι ἐθεωρήθησαν ἔνοχοι, διότι εἶχον κτήματα, τὰ ὁποῖα οἱ Τούρκοι ἠδύναντο νὰ κατάσχουν μόνον ἂν τοὺς ἐθανάτινον (2).

3) Δικαιοδοσία, καθήκοντα, κοινωνικὴ θέσις καὶ χαρακτηρισμὸς τῶν προξένων.

Ἐπὶ τουρκοκρατίας ὁ πρόξενος ἦτον ἀπὸ τὰς ἐπισήμους προσωπικότητας. Περιεβάλλετο δὲ ἀπὸ πυκνὴν ἀκολουθίαν. Διότι εἶχεν — ὁ πρόξενος κυρίως τῶν μεγάλων, ἐμπορικῶν καὶ παραλιακῶν, πόλεων — τὸν καγκελλάριόν του (3) καὶ τοὺς γραμματεῖς του, τοὺς γιανιτσάρους του (4) οἱ ὅποιοι ἦσαν οἱ φρουροί, οἱ ἀκόλουθοι καὶ οἱ

(1) Ζαλλώνη, σύγγραμμα περὶ τῶν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν πριγκίπων τῆς Βλαχομολδαβίας 143.

(2) Rouqueville, histoire de la régénération, 2, 70.

(3) Καγκελλάριοι (chanceliers) ἐκαλοῦντο οἱ ἀρχιγραμματεῖς καὶ σφραγιδοφύλακες καὶ ἀρχαιοφύλακες τῶν πρεσβειῶν καὶ τῶν προξενείων.

(4) Οἱ γιανίτσαροι οὗτοι, οἱ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν πρεσβειῶν καὶ τῶν προξένων, παλὸν